

AZ ARANY JÖVŐJE.

Azon elv érvényesítésére, hogy a nemzetek között a forgalom, a cserc minél inkább élénküljön, mint egyik hathatós eszköz a pénzegység is említve van. A nemzetgazdák egy nagy száma az erre való törckvést kívánatosnak nyilvánítja s az általi törvényhozások által elismertetni azon indokból is kívánja, mert a nemzetközi tartozások kiegyenlítése — ha az egész világon a pénzegység lenne decretálva — könnyítettnek és egyszerűsítettnek, a forgalom élénkültének egyik akadályja ez által elhárítottatnék. — További felhozatik még az is, hogy a valuta egysége kizárná azon igen tetemes veszteségeket, melyeket egyes államok szenvednek az ingadozások által, melyek az utóbbi 25 év alatt az arany és ezüst értéke között előfordultak.

Spess Eduárd tanár „Die Zukunft des Goldes“ czimű művében eme kérdést veszi fel kutatásának tárgyául; és különösen földtani tudományánál fogva oly új szempontokat derít fel, melyek eme kérdés megvilágításánál más nemzetgazdászati írók által nem részesültek a kellő figyelemben. Ő t. i. az arany vagy kettős valuta kérdésénél tekintetbe akarja vétetni azt, hogy a két ércz nem jövőbeni termelésének minő kilátásai vannak, az elfogadandó ércz nem képes leendő a forgalom és a keresletnek megfelelni? a miért is a nemes érczek bányászati viszonyait is bevonja vizsgálódásának körébe.

Köztdomásu, hogy a pénzegység, vagy egyenlő valuta elterjedése most sokkal távolabb áll megvalósításától, mint még egy évtized előtt is volt kilátásban; a német birodalom a frau-

czia-porosz háború befejezése után, az arany valutát emelte törvényerőre. A nemzetgazdák egyik része, a kettős vagy az ezüst valutát pártolja, a másik tekintélyesebb rész pedig az arany valuta behozatalát tartja üdvösnek és czélszerűnek. A vélemények ingadozására igen nevezetes, hogy oly tekintély, mint Chevalier például az 1850-es években bekövetkezett arany értékének csökkenése folytán azt javasolta, hogy az arany demonetisáltassék Franciaországban. Az arany értékének akkori csökkenése a californiai telepek felfedezése által volt előidézve. Chevalier mai irataiban pedig Franciaországra nézve az ezüst demonetisatioját követeli, és az arany valuta behozatalát sürgeti.

Az arany vagy kettős valuta kérdése legnagyobb fontossággal ott bir, a hol az ércpénz forgalom rendszeresítve van, a hol az állam felügyelete alatt forgalomban lévő bankjegyek érczel váltatnak be, a hol a bankjegyek disagiója nem létezik, de azért azon államok is károsodnak az arany és ezüst érték-hullámzások által, melyekben nincs ércpénz-forgalom, melyek külföldi államadósságokkal vannak terhelve, és ezek kamatai ércben fizetendők. De mindenesetre leginkább károsodnak a legnagyobb jólétű, pénzgazdag államok. Az ezüst és arany közötti értékviszonyt, legelsőbbben a Germinal 7-kén XI. évben hozott francia törvény állapítja meg, mely szerint az ezüst ugy viszonylik az aranyhoz, mint 15.5 az 1-hez, azaz más szóval, egy kilogram arany a germinali törvény szerint 15.5-el többet ér, mint egy kilogramm ezüst. Ezen értékviszony volt majdnem mindig irányadó, azóta csakis a californiai felfedezések óta állott be nagyobb és több ideig tartó ingadozás.

A „Nemzetgazdasági Szemle“ hasábjain az arany vagy ezüst valuta kérdése Kautz Gyula tanártól ismertetve volt, valamint Lang Lajos által, Lavalleyenek „La monnai bimctallique“ című műve is ismertetett. Én meg fogom kísértetni az olvasóval Suess művét ösmertetni, azon szempontok nyomán, melyekre különösen súlyt fektet: az arany és ezüst termelésének történetét, jövőbeni előrelátható esélyeit és kilátásait, mire ő földtani kutatásai által főképen képesítve is van — és melylyel a tudományos világban feltűnést is okozott — és ezeket rövid vázlatban elő fogom adni.

Annak eldöntése, hogy az arany valuta vagy a kettős valuta fogadtassék el világszerte: minden államra igen érdekes, a tudományos kutatás az ezüst vagy arany ércztermelésnek mérvét és mennyiségét és az azok iránti szükségletet nem igen hagyhatja számításán kívül.

Az utolsó 25 években ezen érczek utáni kereslet óriási mértékben növekedett, a mi azon törvényhozási intézkedések által is volt előidézve, melyek erre vonatkozólag az egyes államokban azon idő alatt ténynycé váltak, mihez még hozzájárult a forgalom élénkülte és kiterjedése. A valutára vonatkozó törvényhozási intézkedések között a legfontosabb: a francia nemzetgyűlés által a XI. év Germinal 7-én létrejött határozat alapján, az ezüst valuta behozatala és törvényesítése. Ezzel egyszersmind megengedtetett, hogy ezüst pénzek mellett, arany pénzek is veretessenek. E szerint 1850-ig Franciaországban az ezüst ötfrankos volt a legelterjedtebb pénznem, és azon időig háromszor annyi ezüst pénz veretett és jött forgalomba, mint arany pénz.

Angliában az arany a „legal tender“ a legrégebbi idők óta. Ott az arany valuta 1816-ban egy törvényhozási határozat által törvényesítettetett tulajdonkép, azóta az ezüst csak 2 font sterlingig bír kényszer-árfolyammal és inkább a váltópénz jellegével bír. Az összes pénzforgalomnak nem teszi ki 10 százalékát.

Hollandia 1816-ban rendezte be valutáját, az ezüstöt vévén fel alapul; később az aranyat is befogadta, tehát ott a kettős valuta van érvényben. Szardinia 1826-ban, — Belgium 1832-ben a francia pénzlábat fogadta el.

Ugyanekkor a Német-szövetség államaiban az ezüst valuta volt befogadva. Főképp ezen indokból, vagyis a kereslet különbsége folytán származott, hogy míg ezen időszakban, és még hosszú időn át ezentúl, midőn Angliában az arany, Franciaországban a kettős valuta, a Német államokban a kettős valuta volt érvényben, az egyensúly a két érem között fentartatott és oly tetemes ingadozások elő nem fordultak, mint az utóbbi időben, midőn eme viszonyok megváltoztak.

Mindazonáltal Anglia valutáját nem terjesztette ki coloniáira is; Kelet-Indiában 1835-ben az ezüst mondatott ki a törvényes

pénzlábnak, China és Ázsiának többi részében mindenütt az ezüstcsmek voltak forgalomban.

Az Egyesült államok 1837-ben emelték törvényerőre a ket-tős valntát.

1838-ban az ugynevezett drezdai conventió által rendeztet-tek a Délnémet államok pénznemei, az ezüst valuta alapjau.

Ugyanezen időközben Hollandban igen sok aranypénz ve-retett, és ott azon nézet kezdett elterjedni, hogy az vesztesé-get és kárt hoz az államra, minek folytán az aranypénzek ve-retése 1845-ben ott beszünttetetett; de még tovább mentek egy rendszabálylyal, mely abban állott, hogy 1847-ben az arany demonetisatióját a hollandi törvényhozó testület ki is mondotta és az ezüst valutát ott mint törvényes pénz-alapot életbe-léptette.

Ilyenek voltak világszerte az arany és ezüst pénzre vonat-kozó viszonyok, midön ezek a nagy aranytelepek feltalálása folytán, lényegesen megváltoztattak. Ezen felfedezések azon nézetnek kedveztek és azon aggályra adtak okot, hogy az arany már most az egész világot el fogja árasztani, és ez az arany érté-kének nagybani csökkenését fogja előidézni.

Egy san-franciskoi lapban volt olvasható 1848. márczius 15-én azon hir, hogy óriási aranytelepek fedeztetek fel: már hat hétre reá májusban azon hirlap megszűnt, mert az egész szerkesztőség, és annak minden munkásai, szedői, aranyat men-tek keresni. Két év mulva Kalifornia lakossága 15000 lélekről 100,000-re emelkedett.

Ezen időben az államkormányok, majd mind kivétel nélkül az ezüstpénzek veretésére nagyobb súlyt fektettek. Hollandia sok aranypénzt a pénzpiaczon eladóvá tett, minthogy az ezüst va-lutára átment volt; Belgium is kizárta az aranypénzeket a for-galomból. Svajcz ugyanekkor a francia pénzrendszert fo-gadta el, azonban az aranypénzre vonatkozó határozatok ki-zárásával.

Ez alatt Amerikából mindig nagyobb arany mennyiségek jöttek forgalomba; ugyanekkor találtattak fel az ausztráliai arany-telepek is, és ennek következménye volt, hogy Franciaország, melyben az ezüst és arany 15.1-hezi viszonya fen volt tartva, igen sok amerikai aranyat ezüst ötfrankosért cserélt volt ki.

A miből származott azon eljárás, hogy Londonba nagy mennyiségben érkezett az arany az új aranytelepekből cserében azon árúért, melyek az aranyat termelő vidékeken adattak el, az új arany pedig ott az ezüst megvételére fordított, melyet Belgium, Holland, Franciaország és Olaszhon adott ötfrankosok alakjában. — Londonból, mely így az arany és ezüst piacz központja volt, az ezüst Keletindiába küldetett, hol az ezüst valuta volt érvényben. 1849-ben a világ összes aranytermelése megközelítőleg 390 millió frankra becsültetik, 1852-ben érte el az aranytermelés tetőpontját, a midőn 900 millió frankra emelkedett. Ezen mennyiség azóta fokozatosan napjainkig csökkenni látszik.

Keletindia ezüst fogyasztásával minden esetre nagy figyelmet érdemel, ámbár az ezüst küldemények ott igen nagy ingadozást mutatnak fel, miután sokkal több volt árúkivitelének értéke, mint behozatala ezüstben. 1848—49-ben az Indiába küldött ezüst mennyiség igen csekély volt, 1852—53-ban elérte a 115 millió frankot, 1854—55-ben megint igen csökkent, 1856-ban 205 millió frankra emelkedett, 1857-ben és 58-ban 305 millió frankot tett ki, mely mennyiségét 1863-ig körülbelül meg is tartotta. Ekkor következett Indiának legnagyobb ezüst bevitele a 63-at követő 4 évben, miután az amerikai polgárháború folytán az egész világnak gyapotpiacza itt összpontosult. Mig tehát az ezüst bevétel 1863-ban 314 millió frank, 1866-ban pedig tetőpontját érven el, ez 466 millió frank volt. Azóta különböző ingadozásokkal le szállott a mai napig 39 millió frankra. Ebből látható, hogy az ezüst legnagyobb kivitele Indiába a 862—866-ki időszakban történt, holott az aranytermelés tetőpontját 1852-ben érte volt el; de ezen jelenségek mégis megnyugtatták a pénzpiaczt, mert ezen egész idő alatt nagyobb értékingadozások a két ércz között elő nem fordultak.

Még azon tényt sem lehet elhallgatni, hogy a két ércz egymáshoz viszonyának, az akkori időben fentartása főképen Franciaországnak tulajdonítható, a mely mint nagy pénzhatalom a kettős valuta és pénzláb által a viszony megzavarását megakadályozta.

Franciaország pénzverdében a jelen század második felében sokkal több aranyat vertek mint ezüstöt; az ausztráliai és californiai aranyrudak huszfrankosokká váltak, az ezüst ötfrankosok indiai rupiákká változtattak át. Valjon ezt öntudattal az értékviszony fentartására tették a francziák, vagy önkénytelenül-e? azt elhatározni igen nehéz volna. De a tény el nem tagadható. És ugyanezen időszakban a Német államok is megegyeztek pénznemeik közös rendezésére: Január 24-én jött létre a bécsi pénzconventió. Előbb Ausztria az arany valutát hozta volt javaslatba, de az arany értékének csökkenésétől való félelem miatt, erről maga lemondott. A megkötött conventió az ezüst valután alapszik, de megengedi az aranypénzek veretését is; egy kereskedelmi aranypénz alakjában (egy font 500 gramm finomságú arany egyenlő 50 koronával), melynek árfolyama az arany mindenkori értékétől tétetett függővé. Még 1860-ban mindig tartottak az arany küldemények Európába s különösen Svajczt az aranypénzfrankosok annyira elárasztották, hogy kényszerítve voltak törvényt hozni azok teljes névértékbeni elfogadtatására. A francia bank, melynek nagy mennyiségű ezüstje volt, melyet a valuta törvénye szerint fedezetül tartott, kénytelen volt ezüstjének egy részét az angol bankba letétbe adni és ennek fejében attól aranyat venni kölcsönbe. Mert a francia bankjegyek beváltása ezüstben, a beváltónak az ezüst több értékét nyújtotta volna, s ennél fogva a beváltandó bankjegyek nagybani előmutatását és beváltását idézte volna elő.

A Latin pénzszövetség Franciaország vezetése alatt 1865-ben jött létre, ebben Belgium, Olaszország és Svajcz is résztvettek; ezen conventió a kettős valutát fogadta el. Aranypénz gyanánt az arany huszfrankos és tizfrankos, váltópénz gyanánt az ezüst ötfrankos mondatott ki törvényes csereeszköznek.

Mig tehát a Latin pénzszövetség biztosította az arany és ezüst értékviszony fentartását, addig Európában Németország által az arany hozatott be mint egyedüli és legkívánatosabb ércpénz és ennek forgalma lett irányadó, az ezüst demonetisáltatott.

Már előbb említettett, hogy Ausztria és Németországban a bécsi pénzconventió szerint a érczpenzforgalom az ezüstön alapult, bár az uralgó irány az arany felé kezdett hajolni; a közbejött német-osztrák háború után a prágai békekötés ama conventiót meg is szüntette. A nézeteknek az arany valuta felé irányulása világosan kitűnik már abból is, hogy 1867-ben, a midőn Bécsben a szakértők és a kormányküldöttek jelenlétében egy enquete tartatott a fölött határozandó, hogy valjon Ausztria hozzájáruljon-e a Latin pénzunióhoz: az enquete határozottan a hozzájárulás mellett nyilatkozott. Ekkor tartatott a párisi világkiállítás alatt a nemzetközi pénzconferentia, a hol majd minden állam, küldöttei által volt képviselve. Az itt jelenlévők többsége a tiszta arany valuta behozatala mellett nyilatkozott, a mely Ausztriára nézve a 10 forintos aranyak veretését javasolta, ezek egyenlők lettek volna a 25 frankkal, a 4 forintos aranyak pedig a 10 frankosokkal. Az ezüst fentartása csak váltópénz gyanánt javasoltatott. És a Latin pénzunió kormányai felszólítottak a tiszta arany valuta elfogadásához hozzájárulni.

Ezen irányelvek alapján Franciaország és Ausztria között létre is jött egy praeliminaris szerződés, de az utóbbi, különösen a francia kormány habozása miatt nem ratificáltatott. — 1870-ben a francia-német háború befejezte után a Német birodalom a tiszta arany valutát törvényerőre emelte, de fentartotta magának bizonyos körülmények között az ezüsthöz való visszatérést. 1871-ben a törvényhozásnak benyújtott törvényjavaslat „a birodalmi aranypenzek veretéséről“ eme fentartást indoklásában világosan tartalmazta.

Azonban bár a kamarák nem osztották a birodalmi kanczellár felfogását, a mi a tárgyalásokból kitűnik, mégis ennek daczára a törvény a tiszta arany valuta alapján nyerte szentesítését, sőt még tovább ment, kimondja a régi ezüst penzek eladását és beváltását s az ezüst emlékpénzek veretését egyenesen megtiltja. Megszabja az ezüst váltópénznek mennyiségét, mely 10 markra egyénekenként elégségesnek tartatott.

A midőn Németország ezen törvény által demonetisálta az ezüstöt, a Latin pénzunió államai kénytelenek voltak bizonyos rendszabályokat életbe léptetni, melyeknél fogva saját

aranypénzüknek a forgalomból való eltűnését kellett megakadályozniok. Ezen rendszabályok motiválva is voltak az amerikai ezüst termelésének emelkedése által, valamint az által is, hogy a Német birodalom demonetisált ezüstjét a piacra dobván, ennek tulságos bejövetele ellen szükséges volt védekezniök. Ezen rendszabályok elseje Belgium által léptettetett életbe, az ezüstveretésnek megszorítása által; 1874-ben pedig a latin pénzunió többi államai is mindannyian követték példáját; meghatározott azon mennyiség, mely évenként az ezüst ötfrankosokból veretni fog.

Nagy változásnak lehetett szemlélője e téren, bárki ezt figyelemmel kísérte: az ezüst értékének csökkenése 1876-ban érte el tetőpontját, midőn ugy állott viszonya az aranyhoz, mint 19: 1-hez (15 5: 1 helyett.)

A Report of the Silver-Comittee ezen csökkenés okait a következőkben sorolja fel:

1) a Német birodalom az ezüst demonetisatiója által sok ezüstöt a pénzpiacra hozott, ez által annak értékét lenyomta.

2) A latin pénzunió államai az ezüst veretését megszorították közös megegyezés folytán, mert szükségletök ezüstben megkevesbedett.

3) Indiának és a keletnek is ez időben kevesebb volt szükséglete ezüstben.

4) Amerikában az aranytermelés apadásával egyidejűleg az ezüsttermelés emelkedése állván be, ezen tény az ezüst még nagyobb mérvű csökkenésének félelmét terjesztette, és ez talán leginkább megingatta az ezüst jövőjének hitelét.

Azonban az angol report közzététele óta az ezüst értéke újra valamivel emelkedett: India ezüst szükséglete nagyobbodott, az Egyesült államok a kettős, illetőleg az ezüst valutához való visszatérést határozták el; Hollandban az ezüstről az arany valutára való átmenet megakadt, a Német birodalom az ezüst váltópénz szaporítását látszik tervezni.

A jelenleg beállott ezüst érték emelkedése előtt a papírpénzzel bíró államok kormányai, melyek elértéktelenedett valutájukat helyreállítani és az ércpénzforgalmat újra visszaállítani szándékoztak, elmulasztották a kedvező pillanatot, midőn az ezüst értéke sokkal csekélyebb volt a jelenleginél.

Azt talán joggal mondhatni, hogy 1850—1860 között Franciaország bimetalizmusa akadályozta meg tényleg azon veszély elterjedését, hogy az ércpénzviszonyok teljesen megváltoztassanak, hogy az arany nagymérvű értékcsökkenése, mi akkoriban sok szakértő által volt megjósolva, ne valósuljon. Ekkor folyt ugyanis Európába Ausztraliából és Californiából azon nagy mennyiségű arany, melyből Franciaország ezüst valutája daczára oly nagy mennyiségeket vett fel magába, és e helyett más államoknak ezüstöt adott. 1860—70 között jött létre a latin államok pénzüniója a kettős valuta alapján. — Napjainkban már több évek óta az ezüst demonetisatiója és az arany valutának behozatala hangoztatik a nemzetgazdák egy nagy része által. És mégis azt láttuk, hogy a Német birodalomban a tiszta arany valuta csak pár év előtt emeltetett törvényerőre; a latin unio államai, azon félelem által vezéreltetve, hogy ezüst pénzzel el fognak árasztatni, az ezüst pénzek veretését ekkor igen szűk körre szoríták, a miből következik, hogy az ezüst érték emelkedését tehát az újabb időben nem a termelési viszonyok megváltozása okozta, hanem amint a törvényhozási tények idézték volt elő a csökkenést, épen ugy, mióta az ezüst hitele némileg emelkedik, azóta emelkedik értéke is.

Ki tagadhatná, hogy az arany és ezüst értékviszony ingadozásai a hitelnek, birtokviszonyoknak, a magán és közvagyonnak nagy kárt okoznak. Egyes szaktestületek, egy nagy része a nemzetgazdáknak és Amerika eongressusa egy nemzetközi pénzconferentiát követelnek eme kérdések alapos megoldására, legközelebb az Egyesült államok kormánya az európai államok kormányait ünnepélyesen fel is szólította ezen célra, de sajnos, ennek létesüléséhez most nem sok reményt lehet táplálnunk, — pedig e kérdésnél egyik állam a másiktól függ. — A pénzgazdag Franciaország akkor, midőn a californiai arany elárasztotta Európát, az ezüstöt az aranynyal helyettesítette, a latin pénzünió épen az arany és ezüst értékbulámzások korlátozására létesült, nehogy ezek alatt minden állam szenvedjen. Ezen kártól a Német birodalom sem volt képes magát megóvni, pedig épen attól akarta magát megóvni az arany valuta behozatala által. A hivatalos kimutatások bizonyítják a szenvedett veszteséget. A régi ezüst tallérok beváltása (hogy azok a forgalom-

ból kivétethessenek) és a pénzpiaczon való eladása, Nasse tanár számítása szerint 37—50 millió mark veszteséget fog okozni, mikor az operáció be lesz fejezve. (Jahrbuch für Gesetzgebung 1877. I. Heft). De ezen kívül is még károsodott a Német birodalom az arany valuta behozatalánál, miután passiv kereskedelmi mérlege által okoztatott, hogy nagy mennyiségű arany területéről eltávozott s más államok területére ment át. Például: csak Belgiumban 1876. áprilig 37 millió frank értékű arany mark veretett át huszfrankosokká. A német birodalmi bank az escompteláb felemelésével szándékozott megakadályozni az arany kifolyását, de a kívánt eredmény még kérdéses lévén, ezen rendszabály megnyugtatót még nem volt képes nyújtani.

Még a gazdag Anglia, mely oly régóta van az arany valuta birtokában, sem volt megkímélve a veszteségtől és a kártól, melyet a nemes érc ingadozásai okoznak. Anglia ugyanis sok külföldi értékpapír és részvény birtokában van, melyek a külföldi valuta és ércérték ingadozásai befolyása alatt állanak. Seyd számítása szerint Anglia vagyona ily külföldi papirokban 40—50 millió font évi jövedelemre becsülhető. Csak az indiai kormány váltóárfolyambani vesztesége 1876-ban 2.8 millió fontra volt felvéve. Ebből látható, hogy a valuta-viszonyok állandósítása ott is szükséges rendszabály lenne, mert minél nagyobb, minél terjedtebb egy államnak kereskedelme, annál inkább fekszik érdekében, hogy a többi államok is, a melyekkel összeköttetésben van, jóllétnek örvendjenek. — Az arany valutának az egész világon való behozatalára törekvők és ezek között sokan a nemzetgazdák közül is a Német birodalom azon lépését, hogy behozta az arany valutát, nagy haladásnak tartják azon irányban, miután szerintök minden államnak egy s ugyanazon érczet kellene valutája alapjául elfogadni. De hogy akkor, midőn a természet oly nagy bőségben ajándékozta meg a világot az arany és czüst érczel, melynek bőségéről az előbbeni századokban még fogalommal sem birhattak, hogy akkor ezen ajándékok egyikét a demonetisatio által el kellesék ejteni és elértéktelenítettetni, az már a forgalom és kereskedelem oly nagymérvű emelkedésénél fogva sem lehet helyes eljárás. Valamint azon körülmény sem hagyható figyelmen kívül,

hogy inkább az ezüst termelése van növekedőben, az arany termelése évről évre alább száll.

Az ércpénz szükségletére nézve Bagehot az angol Silver-Comittee előtt, mely a parlament által küldetett ki az ezüst értéke csökkenésének kikutatására, azon nézetet nyilvánította, hogy épen oly nagy nehézségekkel jár megszerezni a világforgalom jelenlegi ércpénzszükségletére vonatkozó hiteles és megbízható adatokat, mint a milyen nehézség a jövő ércpénzszükségletét megbírálni, vagy a világ jövő forgalmát megjövendőlni. — Az utóbbi években a Német birodalom még azt sem volt képes kipuhatolni, mennyi ezüst ércpénz van forgalomban területén.

Miként lehetne a Kelet és India szükségletét csak megközelítőleg is meghatározni, a hol alig pár év óta szorított ki az árúcsere a pénzforgalom által, s az is inkább csak a tenger, vagy a vasutak és folyók szomszédságában levő helyeken. — Az utóbbi 40 évben India 200 millió frankot vett fel magában ezüstben, de az kiszámíthatlan, hogy a jövőben minő lesz szükséglete. Ha az egész demonetisált ezüst, az enropai és amerikai bankok ezüst készlete és a forgalomban levő készpénz innét Indiának és Keletnek venné is ntját, és feltéve, bár meg nem engedve, hogy ezen tartományok azt fel is vehetnék magukba, még akkor is az njonnan termelendő ezüst hol találna forgalmat és helyet?

Az 1872.—1875. évi időszakban az angol Silver-Comittee evalnatiója szerint a világ összes bányáiban 54·7 millió font sterling ezüst termeltetett. Ezen idő alatt India, China és Japán 19·6 millió font sterlinget vettek fel ezüstben, tehát az ezüst termelésnek körülbelül egy harmadát. Tehát az ezüst többi mennyiségének még másutt is kell forgalommal birni, ha értékét nem akarjuk nagyobb csökkenésnek kitenni. Azon terv, hogy Enropa és az Egyesült államok váljanak arany valutájú államokká, az összes ezüst pedig Ázsiába legyen ntasítva, s a világ felosztatnék arany és ezüst államokra, nem oldja meg a problémát: mert miáltal lenne kedvezőbb a világforgalomra eme felosztás a mainál? a mindinkább terjedő kultúra és forgalom ezen mesterséges határvonal által nem egy akadályba ütköznék! Közel kilátása van Ázsiának a kultúra által mindinkább elfoglaltatására, mert már a snezi csatorna megnyitása ennek hathatós

eszközeül szolgált; másrészt Chinában, legközelebb az első vasntvonal ünnepélyes felszentelése (mely Pekinget a civilizált világgal összekötendi) is annak tekinthető. Nem-e kérdéses, miután most az arany iránt valóban mindenhol előszeretettel tapasztalható, hogy ezen arany és ezüst államok közötti határvonal épen Ázsiába fog esni? Vagy pedig ha máshová esnék, annak horderejét és káros voltát nem lehetne kiszámítani?

A Német birodalom az ezüstöt demonetisálván, ebbeni készletét kénytelen volt eladni, mely operáció még jelenleg sincsen befejezve; mint előbb említettett, 35—40 millió márka között leend a veszteség, mely ebből eredményezettetni fog. De ha egy más állam követné példáját e részben, ezen feladat még nagyobb veszteséggel járna, miután akkor megint az ezüstkészlet eladása folytán növekednék az ezüst kínálata, és az arany valuta behozatala által ama államba, annak nagyobb kereslete fog előidézteni, s ez okvetlenül újabban az ezüst értékének csökkenését és az arany emelkedését fogná előidézni. Két osztályba sorozhatók e tekintetben a világ államai, melyek az arany valutát behozhatnák: az egyik osztályt képezik azon államok, melyeknek nagy ezüst készletük van, a másikat azok, melyek papirpénz forgalommal bírnak. Amazok között első helyen áll Franciaország, mely nagy mennyiségű ezüstöt vett fel az utolsó időben; az angol Silver-Committee jelentése szerint 1868-tól 1871-ig a bevitel ezüstben 271 millió frankkal volt több ott mint a kivitel, 1871-től 1875-ig 837 millió frankra emelkedett. Az ezüstbeni bankkészlet ez idő alatt 80 millió frankról 540 millió frankra szaporodott. Az utolsó 4 évben tehát Franciaország több ezüstöt vett fel, mint felét az azon idő alatt a világon termelt összes ezüstnek.

De maga a Silver-Committee jelentésében világosan kimondja azt, hogy Franciaország ama rendszabályának — mely megszabja az ezüst veretésének határát — helyessége kétségessé van téve azon tény által, hogy egyidejűleg oly nagy mennyiségű ezüstöt vesz fel, és nincs igazolva azon feltevés, hogy ilyen eljárás még hosszú időn át fenttartható legyen. Ezekből jogosan lehet következtetni, hogy ha Franciaország régi pénzpolitikáját el fogja hagyni, s az arany valutát hozná be, s nem fogja befogadni akarui a befolyó ezüstöt a világ-

forgalomból saját területére, sőt tovább menve, ha a demonetisatio folytán ő is ezüst készletét a pénzpiaczra hozná eladás végett, hogy akkor az ezüst értéke még sokkal inkább alászállna; habár Francziaország kedvező kereskedelmi mérlegéncél fogva még nem szenvedne is oly nagy veszteséget, mint a német birodalom. Másként állana a dolog, ha egy oly állam akarná az arany valutát behozni, a hol papirpénz és disagio uralkodik, mert az arany valuta behozatala után is az aranypiacz versenyének lenne kitéve, és tehát azon eshetőség sem lenne kizárva, hogy minden arany ki fogna folyni területéről, a mi által ott az ipar és birtokviszonyok nagymérvű megrázkodtatásoknak lennének kitéve.

Ha az egész emberiségre hasznos és üdvös, nagyobb szerű haladási intézkedésről van szó, melynek célja elérhető, akkor az átmenet nehézségeitől visszariadni nem szabad. De ennek a nagyobb reformintézkedésnek, mint az arany valuta általános behozatalának lehetősége világszerte, azon előfeltétel meglevőségéhez van kötve, hogy valjon az aranytermelés meg fog-e felelhetni az ezen esetben szükségessé leendő mennyiségnek?

Az emberek birtokában levő arany mennyiség vagy forgalomban van mint ércpénz, vagy mint bullion (nyers-arany), vagy a bankok pinczéiben mint alapletét, vagy pedig az ipar által feldolgozva találtatik, mint edények, tálak, asztalkészletek, diszitmények stb. alakjában. Az aranytelepekből nyert arany egy része a chinaiak kezébe megyen. Ezek mint igen szorgalmas munkások az aranytermeléssel nagy számban foglalkoznak a fő aranytelepekben. A chinaiak által termelt arany a civilizált világba nem jut, hanem általuk saját hazájukba szokott visszaküldetui és a chinai birodalom nagyszámu lakossága között eme tetemes mennyiség elenyészik; ezen hányada a termelésnek tehát számításba nem vehető és a statistikai kimutatásokba nincsen is belefoglalva.

A termelt arany egy másik része ott, a hol a napvilágot meglátja, az országok colonisatiójára fordittatik, és az ottani lakosság kezei között van forgalomban. Amerika, Ausztrália az ott termelt aranynak köszönhetik nagyrészt jólétüket.

Az aranynak, mely Európába jön, csak csekély része

dolgoztatik fel az ipar által, de ennek meghatározása is csak megközelíthetőleg történhetik.

Egy másik tetemesebb részre azonban azon államok pénzforgalmának szaporítására szolgál, a hol tényleg arany képezi az ércpénz forgalmának alapját. És végre még az is megtörténik, hogy egy államban forgalman felül még nagyobb mennyiségű arany letéteményeztetik mint háborús célokra szolgáló alap (Kriegsschatz), mint ez a német birodalom által tétett 120 millió márka mennyiségben, a mely összeg meghaladja az orosz és siberiai productiót a legkedvezőbb évben is.

Ebből láthatni, hogy mindezen szükségletek kielégítése után nem oly nagymérvű mennyiség lehet az, mely az arany valutának Európában leendő még további kiterjesztésére lenne fordítható. Szorosan kikutatandó egy ily fontos kérdéssel szemben, hogy a világ ismeretes aranytelepei minő mennyiségű számba vehető aranyat termelnek és minő kilátások vannak uj, még eddig ismeretlen telepek feltalálására nézve? Szerzünk a következő fejezetekben főképen eme viszonyok leírásával foglalkozik, — az ismert aranytelepek földtani alakulásait írja le és ebből azok termelési jövőjére következtetethetni igyekszik, a mi mindenesetre a legfőbb fontossággal bír, mert az arany valuta behozatalának alapja az, hogy az arra szükséges arany mennyiség beszerezhető legyen. Ezzel kapcsolatban arra is szükséges figyelmünket kiterjeszteni, hogy demonetisatiója az ezüstnek productiójára minő hatással fog birni?

Kétségtelen, hogy arany és ezüst között bizonyos összeköttetés látszik létezni, miután többnyire együtt jönnek napvilágra a legnevezetesebb aranytelepekben, (az ezüst még ólommal vagy más érczekkel együtt is előfordul néhol). A bányász munkája között nem választhatja külön az egyes érczemeket, a mint a tárnákból napvilágra jönnek; ott olvasztás által, vagy más módon választatnak szét egymástól. Miért is a különböző érczek között ezen összeköttetés bizonyos értékösszefüggést is létesít. Ezek értékére nem csekély befolyást gyakorolt eddig a higany ára; a higany az érczeket elválasztó processusnál főszerepet játszik az amalgamisatió folytán, ez tehát a termelési költségekre a legnagyobb befolyással van. A higany eleinte csak Indiában és Almedenbea (Spanyolország-

ban) termeltetett, tehát mintegy monopoliummal birt. Már azonban 1876-ban, miután nagy higanytelepek találtattak fel időközben, a termelés nagy mérvben kiterjedt, úgy hogy 111,000 palaczkra becsültefik; (egy palaczk súlya 28.5 kilogramm). A higany ára a nagy termelés folytán csökkent; még 1875-ben Londonban a higany 24 font sterling volt, 1876. december hóban pedig 8 font 5 shilling, tehát 18 hónap alatt majdnem egy harmadára szállott le. Mily nagy mennyiség higany használtatik fel ezen bányákban az arany- és ezüsttermelésnél, az már abból is kitűnik, hogy például 1876-ban a comstocki és nevadai nagyhirű bányák 20,000 palaczk higanyt használtak fel.

Az arany- és ezüsttermelésnél mindazon körülmények és viszonyok figyelmet érdemelnek szintén, melyek más nyercséges üzlet megítélésénél tekintetbe szoktak vétetni. A san-franciscói bankár, a bányarészvényekbe fektetett tőkéje után magas osztalékot kíván. Ha az ausztráliai munkás munkája közben belátja, hogy ez neki nem nyújt tisztességes keresetet, akkor mindjárt abbanbagyja azt és oda megyen, a hol gazdagabb telepről nyer tudomást, és így történt, hogy egész városok keletkeztek. Ellenben a chinai sokkal szerényebb igényű munkás, épen azon telepeket szokta művelni, melyeket az ottani diggerek (aranykeresők) már elhagytak és már nem tartanak érdemesnek a munkára.

Mennyi bányák léteznek világszerte, melyek veszteséggel munkáltatnak egy jobb jövő reményében, miszerint egyszerre csak egy gazdagabb tartalmú érre fog tatáltathatni! Annyi természeti, gazdasági és még socialis factor is bir befolyással a nemes érczek értékére, hogy a jövőre való következtetésekben biztos támpontot még leginkább az érczek termelési viszonyai, a jelenben és a jövőre következtethető kilátásai nyújtanak.

Ha az vizsgálják, hogy hol és minő jelenségek alatt fordulnak elő a nemes érczek, azt találjuk, hogy az arany vagy a föld felületén mosás által nyeretik, vagy a föld gyomrában aranytelepekben, melyek bányákban műveltetnek. A mosások keletkezése, a mint azt a tudomány megállapítja, a következő: A föld gyomrában bizonyos gőzök fejlődnek a melegség által; ezek aztán, a mint a föld színére szálltak volna fel, lerakod-

nak egyes sziklahasadékokba, és onnét a bányákból vagy hegyekből eredő folyók által tovább hordatnak és valahol alluviók alakjában lerakodnak. A gőzök lerakodmányai aranyat tartalmaznak és az aranymosásokban ezekből termeltetik az arany. A tapasztalás mutatta azt is, hogy egyes bányákban minél mélyebben hatolnak, annál magasabb szokott lenni azokban a hőmérsék.

A világnak eddigelé legmélyebbre hatolt tárnája, mely a földgömb központja felé fúratott, az 1000 métert meg nem haladta. De még ugyanazon mélységű tárnákban is különböző hőmérséklet szokott előfordulni; például Prisbramban, Csehországban 890 méter mélységű bányában a hőmérsék 17 fok Reaumur, holott a nagyhirű comstocki bányában 600 méter mélységre 45 fok Reaumur a hőmérséklet.

A nemes érczek főképp szikla- és kőbasadékokban fordulnak elő a legnagyobb mennyiségben; ezen sziklák és kőületek hasadékjai pedig leginkább vulkanikus régiókban és formációkban találtak, a föld gyomrából felemelkedő gőzök által okozottak. Így van a comstocki és selméczi bányákban is. De vannak más aranytelepek is, melyek nincsenek oly szoros összefüggésben a kialudt vulcanicus régiókkal és formációkkal, a hol az arany pala- és quarczkövételekben mutatkozik, de ezekben nem találtak oly nagy mennyiségben, mint a vulcanicus maradványok között. Ugy hogy leggazdagabb aranytartalommal azon alluviók bírnak, melyek a víz, vagy a lég hatásai alatt rakodtak le, és ilyenek voltak a californiai és ausztráliai aranymosások. Csak midőn eme mosások gazdagsága már csökkenni kezdett, akkor kezdték a quarcz-, pala- és gránittelepeket művelni és azokból is aranyat termelni.

Ezek előadása után szerzőnk az egész világon ismeretes aranytelepek és bányák leírását kezdi ismertetni, azok egyes földtani viszonyait, termelésük mennyiségét és egyéb körülményeit; azt, hogy hol nyeretik a bányaművelésben az arany tisztán, hol fordul pedig elő ezüsttel együtt, vagy más érczennel. Ezek ismertetése messzebb vinne, mint e kivonat kerete azt megengedi; de talán a leggazdagabb, a comstocki aranytelep ismerete nem lesz egész érdektelen.

A comstocki bánya ugyanis 1860-tól egész 1876 végéig 237 millió dollárt adott bullionban. (Bullion alatt azon ércz-mennyiség értetik, melyben az arany ezüst-, ólom- vagy réztől még nincsen elválasztva.) A bullionban rendszeren 40% arany és 60% ezüst, vagy más ércz vétetik a viszony alapjául.

A comstocki kő- vagy sziklahasadék 22,000 láb terjedéssel bir, némely helyen több száz lábnyi szélességben. Ezen hasadék oly ércztartalommal bir, hogy lencse nagyságban is fordul elő benne a nemes ércz; művelete igen könnyű, mert a kőnem quarczból áll, mely igen laza, és dynamittal vagy löporral való szétrobbantás itt teljesen felesleges. Azon sajátosos tünemény fordul elő a bányánál, hogy a melléktárnák minél mélyebben fúratnak, annál gazdagabbak ércztartalomra nézve, csak a 45 fok Reaumur hőmérsék képez gátot a mélyebbre hatolásra. Ezen akadályon segítendő, az utóbbi időben egy nagyszerű ventilationalis készülék állítottatott fel, mely a hőmérséketet 25 fokra volt képes alászállítani. Miután ezen fokát a hőmérséknek a nagy mennyiségű vizek melegségének fölparolgása okozza: a bányáknak a felesleges víztől való megszabadítására és eltávolítására már hosszabb idő előtt egy alagút elkészítéséhez fogtak, mely Sutró tunnel elnevezése alatt ismeretes. Ennek elkészültéhez a bánya jövőjére nézve nagy reményeket kötnek. Ezen tunnel egész hossza 19,800 lábra van tervezve, melyből 76 végéig már 15,200 láb elkészült.

A bánya 1869-ben, bullionban 7.40 millió értékű dollárt termelt, 1875-ben 24.89 millió dollárt, a mi az összes amerikai nemes ércztermelésnek majdnem három hetedrészét képezi. Különös jelenségként a bánya viszonyaira nézve nem mellőzhető annak felemlítése, hogy eme bánya részvényei, miután az egy részvénytársulat birtokában van, daczára a hallatlan magas osztalékoknak, melyek adattak, 90-re szállottak le 1876. januárban. Sőt vagy a bányavizektől félelem, vagy a hőmérsék, vagy a bánya bedőlésének aggodalma, 1877-ben 36-ra szoritotta le árfolyamukat; az osztalékok beszüntetése is több oldalról hangoztatott.

De mennyire csökkent az arany-ércztermelés, az kitűnik a következő adatokból:

Californiában 1853-ban a nemes ércztermelés 65 millió dollárt tett, 1876-ban alászállott az egy évi termelés 16 millió dollárra, ennek legnagyobb része még aranyból áll ugyan, de fokozatos volt a termelés csökkenése; jogosan lehet tehát a jövőre nézve is az ezutáni csökkenésre következtetni, mert minden amerikai aranytelepben termelt bullionban csak azokban volt az aranytartalom nagyobb az ezüstnél, melyek mosások által nyertek. A mosásokban azonban oly rablógazdálkodás űzetett, hogy azok már alig jövedelmezők.

A vulkanikus kövületekben a termelés jövőjére inkább lehet számítani; az igaz, hogy az itt termelt bullionban több az ezüsttartalom az aragnál. Azon Európában létező és különösen vulcanicus formatióju kövületekben előforduló nemes ércztelepek közt, melyeknek a jövőbeni jövedelmezőségére is kilátás van, és melyek gazdag ércztartalommal bírnak, a magyarországiak és erdélyiek különös figyelmünket megérdemlik. A Kárpátok ama köágazatainak, a hol a telepek előfordulnak, nagy hasonlatosságuk van a Cordilerra hegységekkel, a kövületi formatiók itt is vulcanicus jellegűek. A nemes ércz a selmeczi és körmöczi bányákban hason alakban jön elő, mint a nagyhirű comstocki bányákban, de itt az alluvioformatiók igen kevés mértékben fordulnak elő. Itt, mint ott néha egyes erekre találtak, melyek igen gazdag tartalommal bírtak, máskor egyes tárnák munkája a befektetett várakozásnak éppen nem felelt meg a nyújtott eredmény által.

A királyhegyi telep Selmezen már Mátyás király idejében nagy lendületnek örvendett, de ennek jövedelmezősége egy földrengés következtében zavartatott meg. Ezen bánya megművelésére 1723-ban egy társulat keletkezett Potter Izsák kezdeményezése folytán, de habár a részvények egész Európában lettek elhelyezve, 10 évre reá már egészen értéktelenné lettek.

1774-ben egy örmény Gyulafehérvárt Born nevű bányatiszthez beállított a szomszéd Csertes hegység érczkövületeivel azok megvizsgálatása végett, és ennek folytán már akkor művelet alá vétetett a nagyági bánya, melyből mai napig is jövedelmezőségénél fogva termeltetik a nemes ércz. Ezen Born bányatiszt fia, Ignác, volt Mária Terézia idejében ama nagy

birnevü bányagróf, a ki a higanynyal való amalgamisatiót hozta be a nemes érczek termelésénél és ki nagy érdemeket szerzett a magyarországi bányászat fejlesztése körül.

De a magyarországi és erdélyi aranytermelés mennyisége is csökkent az utolsó években: ez 1854-ben 1740 kilogrammot tett ki, 6 millió frank értékben, míg 1867-ben 1827 kilogrammot ért el, de azóta folytonosan csökkent, úgy hogy 1875-ben már csak 1564 kilogrammra ment a termelés. Hazánkban az ezüsttermelés mennyiségére nézve szolgáljanak a következő adatok:

1872-ben	17.136 kilogramm.
1873-ban	18.576 >
1874-ben	17.421 >
1875-ben	21.055 >

Ha a magyarországi bányák és a comstocki bánya között hasonlatot vonunk, az tűnik ki, hogy a comstockiban 1875-ben 84.5 millió franc értékű arany termeltetett, a magyarországiakban pedig 6.3 millió franc értékű arany, azaz amott 13-szorral több, mint nálunk. Ott is, nálunk is, minél mélyebbre hatolnak, annál gazdagabb aranytartalmú erek találhatóak, a magasabban fekvők inkább ezüstöt tartalmaznak. A mélyebben hatolást Selmecezen is a nagyobb vízmennyiségek akadályozzák meg. Ennek eltávolítására már több év előtt a József-tárna fűrése vétetett fogantatba, melynek befejezésétől az egész bányahálózatra és jövőjére nézve sokat lehet várni. Mert ezen bányák mindig a víz általi eláradás veszélyeinek voltak kitéve, melyek a műveletnek csak akadályául szolgáltak. Ilyen veszély 1861-ben is előfordult nagyobb mérvben. De alapos a remény, hogy a József-tárna befejezte ezen bajokon segíteni fog és lehetővé fogja tenni az érczeknek mélyebb régiókban való termelését.

Az Erdélyben levő telepek legfontosabbjai: Zalathna, Körösbánya, Nagygág és Abrudbánya; az ottani lakosság sok kisebb különálló bányákban termeli az aranyat. Ezen bányák termelése az összes magyarországi aranytermelésnek felét képezi, a miből az aranytartalom gazdagságára lehet következtetni. A kisebb különálló bányák műveletei mindig sokkal költségesebbek lévén a nagy bányatelepek műveleteinél és hogy még

ennek daczára is jövedelmezők, az mutatja, hogy Európa leggazdagabb tartalmú aranytelepei közé sorozhatók.

Mióta az alkotmány visszaállított, a magyar kormány az erdélyi aranytermelést a végenyészettől megmentendő, a kistermelőktől az érczet beváltja beolvasztás végett, (minthogy a beolvasztási eljárás, a termelési költségek legfontosabbja, 25 százalékát teszi a bruttó-értéknek) az olvasztót tőke hiányában a kistermelők nem lettek volna képesek előállítani, tehát ez a termelést még némileg lehetővé tette. Az ezüst az erdélyi bányákban figyelemre nem méltatik jelenleg, de az arany-, mint az ezüsttermelésnek nagyobb tőkebefektetés és bizonyos rendszer életbeléptetése mellett, még nagyobb jövője lehetne ott, mint nálunk Magyarországon is.

Az oroszországi, afrikai és ázsiai nemes ércztelepek is szemügyre vétetnek szerzőnk által, geologiai és egyéb viszonyaik ismertetése után, az arany jövő szerepére megyen át.

Az arany a múltban nagy népvándorlásokat idézett elő sok helyen; az emberek ezrei gyors meggazdagodás reményében egyes feltalált telepekhez özönlöttek és így egész városok létesültek. A hol a bányák nem feleltek meg a várakozásnak, ezen városok csakhamar újra elenyésztek. De ezen népvándorlásoknak még egy más előnyük is volt, az t. i., hogy egyes nagy területek, melyek előbb benépesedve nem voltak, benépesedtek. Észak-Amerika, Ausztrália a kultúra áldásainak megnyíltak; most ott a földművelés virágzik, vasútak épültek, csatornák ásattak, a forgalom élénkebbé lett stb. Így történt ez pl. Californiában, Amerika éjszaknyugoti részében, Montanában és Idahóban is. Addig, míg a termelés az alluviókban mosás által történt, azok jövedelmezősége igen nagy volt, azonban azután apadni kezdett és az akkor nagy költségekkel felállított hidraulikus művek daczára a jövedelmezőség e mellett sem felelt meg a várakozásnak; és ekkor tehát a bányamunkások más foglalkozásra adták magukat, de ezen terület benépesedése mégis nagy vívmány volt a kultúrára nézve.

A tapasztalás azt bizonyítja, hogy azon bányák nyujtanak legnagyobb kilátást jövőbeni jövedelmezőségre, a hol az ezüst nagyobb mennyiségben fordul elő az aranynál, miután az allu-

viók aranytermelése már majd ki van merítve, és njabbi felfedezésekre sem lehet biztossággal számítani.

Ez alól nem igen fordulnak elő sok kivételek. Guyanában az alluviókban az aranytermelés még emelkedőben van, de már a Nevada és Colorada hegység telepeiben és Délamerikának nyugoti részében levő bányákban az alluviók már kimerültek; ezekben az század elején még nagy volt az aranytermelés a jelenlegihez képest. Észak-Amerika keleti részében és Kelet-Indiában, hol a 16-ik században üzetett már az aranytermelés, az — kivéve Queenslandban — folytonos esökkenést mutat fel; a mosások évről évre kevesbednek, a bányák nem pótolják azon hiányt, mely a mosások termelésében előállt. Oroszországban az aranytermelés legtöbbsnyire mosásokból veszi eredetét, ott a termelés emelkedését inkább lehet várni még egy ideig a birodalom nagy kiterjedésénél fogva. Európának még művelet alatt levő bányái inkább ezüstöt tartalmaznak mint aranyat, tehát az aranytermelés itt számba nem igen vehető.

Afrikában, a világ emez ösmeretlen és még ki nem kutatott részében, az aranytermelés még növekedhetik, de climaticus viszonyainál fogva annak nagymérvű emelkedésére nem igen lehet számítani. A chinai birodalomnak egyes folyóiban létező aranymosásokról tudomással birunk, szintegy hogy Ázsiának a tatárok által lakott részének egyes barlangjaiban aranyat tartalmazó homok találtatik és ott van is arany termelés. De Ázsiában ösmeretes az arany becse és az aránylag csekély mennyiség a nagy lakosság között teljesen elenyészik. Hasonló eset van Japánban is.

Indiában és Borneoban az aranytermelés mindinkább apad évről évre.

Amerikának Egyesült államaiban a Dacotai és Black-Hills hegységek 1876 őszén valami Wheeler nevű egyén által kutattattak fel arany tartalmkra nézve; ezen kirándulásból 5 havi munka után Wheeler a Fort Larimie nevű városba 1900 font aranyat hozott, melyet társaival azon idő alatt termelt.

Ha mindezen ösmert telepek számba vétetnek, az aranytermelés mérve megközelítőleg mégis megállapítható. A föld alatti, legtöbbsnyire vulcanicus kövületekben történő bányater-

melés több ezüst mint arany tartalommal bir. Például Nevada, Comstock, Colorado, Uj-Granada és a Kárpátok. Ezek évi aranytermelése 101 millió frank értéket tesz, az ezüst-termelés ugyanezen telepekből évi 182 millió frank értéket képvisel. Más telepekből való termelés, melyekben több az arany-tartalom mint az ezüst (mint Queensland Victoria példánl), az évi termelés 76 millió frank értéket teszen ki. E szerint az egy évi aranytermelés, mely a bányákból ered, (hozzászámítva a többi kisebb telepek aranytermelését) körülbelül 196 millió frank értékre megyen.

Továbbá a bányatermeléshez hozzá kell számítani a mosásokból és alluviókban termelt aranyat is, (p. o. Columbia-California, Montanaban) melyet 387 millió frankra lehet tenni évenként. A két módon nyert arany összeadatván, az évi aranytermelés 584 millió frank értéket képvisel. Ezen számok is kimutatják, hogy a mosásokban termelt arany a bányatermelést mennyire felülmulja, — azonban tetemes csökkenés fog a termelésben előjönni akkor, midőn a mosásokból már nem fog termelés létezni, erre pedig számítani kell, mert annak mennyisége évről évre már is apad, s azt bizton lehet következtetnünk, hogy egykor teljesen ki lesznek merítve a most még gazdag mosások. Az 1848—1875-ig terjedő 28 évi időszak alatt, midőn a legnagyobb aranyfelfedezések történtek és az aranytermelés tetőpontját érte volt el, az összes termelt arany 16804 millió frankot tett ki; ebből Észak-Amerikára 6123 millió frank, — az orosz birodalomra 2576 millió frank, — Ausztraliára 5530 frank esik.

Száztóliakban kifejezve a bányák termelése a jelenben 34.76^o/_o-át teszi az összes aranytermelésnek; az alluviók termelése pedig 65.24^o/_o-ját. Az utóbbi 28 évi időszak alatt pedig a bányatermelés csak 12°/_o-ját adta az összes létező arany-mennyiségnek, az alluviók termelése ellenben 87.98^o/_o-ját. Nem vonható kétségbe a mondottak nyomán, hogy az alluviók termelése, a mosások határoznak az arany közgazdasági szerepe fölött; az arany jövője tehát attól függ, minő leend a termelés a jövőben az alluviókból. Az aranytelepek története tanúsítja, hogy legtöbbsnyire, a mint kezdetét veszi egy bánya művelete, kevéssel reá elérctik termelésének legmagasabb foka.

De már nem sok idő múlva reá a termelésben csökkenés áll be, akkor a telep egyesek kezéből többnyire részvénytársulatok kezébe szokott átmenni; ha már ennek birtokában sem indul virágzásnak, egyhamar, akkor nem szokott tovább folytatni a művelet, hanem teljesen megszüntetik.

Már Humbold állította, hogy a leggazdagabb tartalmú aranytelepek a világ lakott részeinek legszélén léteznek. De napjainkban már a világnak ezen részei is át vannak kutatva, a régiebb kőületeket tartalmazó és a vulkanikus formatioval bíró hegységek már mind ösmeretesek, és e szerint valami új igen gazdag telep felfedezésére nem igen lehet már számítani. Szerzőnk véleménye szerint az eddig termelt arany, mely az emberek kezei közt van, több mint fele a világon létező összes aranynak, nem véve tekintetbe a tenger alatti, vagy a Polusok körül a jég által fődött, vagy a homoksivatagok által eltárolt telepeket, melyekhez nincs kilátás, hogy hozzá lehetne jutni. Az európai embertörzs majd mindenhova elhatolt; tetőpontját érte el az aranytermelés, de hogy most fokozatosan csökkenésnek indult, az tagadhatatlan jelenség.

Talán csakis Afrika jelölhető ki azon világrész gyanánt, a hol még az aranytermelés emelkedni foghat. De igen nagy kérdés, valjon ott a climaticus vagy egyéb viszonyok meg fogják-e engedni, hogy az aranytermelés oly fokot érjen el, mint a többi aranytartományokban elért volt; ez a cultura oltani behatolásától is feltételeztetik.

Ha tehát Afrika aranytermelését, — melyre megközelítőleg sem lehet építeni — számba nem vesszük, és a többi világrészek termelési viszonyait contempláljuk: azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy az aranytermelés mindinkább csökkenése folytán, jelenleg ténylegesen gyakorolt és az egész világon kiterjesztett szerepét nem fogja fentarthatni.

Más viszonyok alatt van az ezüsttermelés; ez mosásokban sehol sem termeltetik, hanem bányatermelés útján látja meg a napvilágot. Ezen bányák vagy egyes családok, vagy részvénytársulatok birtokában vannak. Az ezüst (ámbár értéke viszonylag csekélyebb az aranyénál és termelése nem nyújt oly jövedelmezőséget mint az arany,) — ha nincsen is az a colonisáló szerepe, mint amannak — civilisationalis hatása nagyobb az

aranyénál. A hol az ezüst, mint a keleten, csereeszköz gyanánt van forgalomban, ott az a kultúra első jelenségére mutat. Az arany a forgalom központja felé törekszik, az ezüst ellenben a forgalomnak új területeket szerez meg. Az amerikai, comstocki bányákban termelt ezüst — trade-dollár alakjában jut onnan Chinába, Indiába és Ázsia többi részeibe; — Afrika belsejében az utazó az osztrák levantei tallért találja mint a forgalmat közvetítő ércpénzt. — (Ausztriában 1874-ben 5.21 millió forint levantai tallér veretett, 75-ben 6.97 millió forint, 1876-ban pedig 10.64 millió forint). A jelenleg művelet alatt levő, akár californiai, akár perui, akár mexicói ezüstbányákban oly nagy az ezüst-tartalom, hogy a termelés még nagyban fog emelkedhetni. Az ezüst oly nagy mérvű értékcsökkenését nem is a termelés hanyatlása, az ezüst-erek kiapadása okozta, hanem mint magyaráztuk, ezt leginkább az ezüst-demonetisatio idézte elő. — Különösen mióta a higany ára annyira csökkent, azóta az ezüst termelése biztosabb alapra is van fektetve. — Láthattuk, hogy az ötvenes években azon félelem kezdett elterjedni, hogy a californiai aranytelepek felfedezése folytán az arany értéke csökkenni fog és a világ aranynyal fog elárasztatni. Ezen félelem nem teljesült, s már is az aranytelepek immár apadásnak indulnak, a termelés évről évre lejjebb száll. Az ezüstről éppen oly kevéssé lenne jogosult adandó alkalommal ama félelem; új telepek felfedezésére azonban nincsen semmi szükség, mert a meglevő telepek kiapadásától nincsen mit félni. Csak a művelet alatt álló ösmert bányákban kell az ezüst-termelést kellőleg fokozni és a termelés nagy emelkedésére bizton lehet számítani, mert daczára az ezüst-érték hanyatlásának, a productio már is emelkedett. Több mint hatoda az összes aranytermelésnek oly kövületekből történik, melyek több ezüstöt tartalmaznak, mint aranyat. Nagyobb mennyiségű arany vonatik el annak sajátképi hivatásától az ipar által mint ezüst, csak Angliában 4—5 millió font sterling értékű arany használtatik fel évenként aranyozás, iparneműek, asztalkészletek és ékszerek készítésére.

Indiába is sok arany szokott kivitetni az ezüstről kívül, mely ott forgalomban van. Ezen arany ékszerek alakjában

szerepel, az indiai lakosság megtakarításból származott fillérjeit ékszerekbe szereti elhelyezni.

Az ipar által 40 év alatt a forgalomtól elvont arany 2500 millió frank értékre becsültetik, (csak Austriában 1862-ben az ipar 978,000 frt, 1872-ben pedig 3.000,232 frt értékű aranyat dolgozott fel.

Ezen számok azt bizonyítják, hogy nagy mennyiségű arany vonatik el a forgalomtól; a különböző bankok letétje is figyelmet érdemel: csak Európában ezen letétek 2192 millió frank arany értéket képviseltek és 1876-ban 4471 millió frankra emelkedtek. Továbbá sok arany a forgalomban lévő pénzek elhasználása és kopása által is elenyészik.

Szerzőnk következtetéseiből láttuk, hogy az aranyvalutának az egész világon leendő behozatalához szükséges arany-mennyiség nem igen fog előállíthatni, minthogy az újabb telepek felfedezésére vajmi kevés kilátások vannak! Az alluviók és mosások képezték az aranytermelés oroszán-részét, ezek mindinkább csökkenvén, szerzőnk véleménye az, hogy már egy század múlva az aranytermelés csak is az igen költséges bányaműveletre fog szorítkozni a többi források kiapadása miatt. És ekkor a csökkenő termelés folytán, az arany értéke még inkább emelkedni fogván: az arany, mint forgalmi eszköz magát fentartani nem foghatja, mi okból Suess az aranyvaluta behozatalát az egész világra ellenzendőnek tartja.

Ezután kérdi: Van-e befolyása az ezüst értékadásnak annak termelési mennyiségére?

Az ezüst a jelenleg mivelet alatt álló bányákban vagy arannyal fordul elő, mint Nevadában s a Kárpátokban, vagy ólommal, vagy más érczek nélkül önmagában találtatik, mint pl. a leggazdagabb ezüst-telepekben Mexikóban és Dél-Amerikában, melynek termelése a jelenleg forgalomban lévő ezüstnek legnagyobb részét képezi. 1876-ban az ezüst-termelés mennyisége összesen 418 millió frankot tett, (ebből ólommal együtt 182 millió,) és a hol az ezüst magában termeltetett, 165 millió frank érték jött a föld színére.

Ha a még további törvényhozási tények folytán, az ezüst mindinkább demonetisáltatnék, tehát elértéktelenítették, akkor valószínű, hogy az ólommal együtt történő produktió még in-

kább alább szállna. Az arannyal együtt történő ezüst-produkció azonban nem igen lenne változásnak kitéve, miután itt az arany értéke irányadó, s biztosítja e művek jövedelmezőségét. Még csak azon bányák veendőik tekintetbe, ahol csak ezüst magában termeltetik; ezek közül azok, melyek ércgazdagságuknál fogva a technika és a tudomány által megállapított módozatok alapján nagyobb mennyiségű ezüstöt lennének képesek termelni, olcsóbb önköltségek mellett, jövedelmezőségüket az értékesítés dacára fentarthatnák, a kisebb bányatermelésre habár kártékonyan hatna, de a nagyobbakra nem, tehát a termelést nagyban és egészben a demonetisatio nem igen apasztaná.

Ezt az utóbbi évek is bizonyítják, a midőn az ezüst ára csökkent, de a termelés mégis emelkedett, mert a kereslet és kínálat törvényei az ezüst-termelésre nem annyira irányadók, mint más körülmények.

Suess az előadottak nyomán az aranyvalutának az egész világra való behozatalát sem kívánatosnak, sem hazosnak nem tekinti, és tagadásba vonja, hogy az a szabad kereskedelmi tanok kifolyása, miután az aranyvaluta elterjedése phisikai törvények által van szabályozva. A szabad forgalom a valuta egyformaságát követeli, ezek az egyedüli aranyvaluta behozatala által épen nem idéztetnének elő, sőt a távoli jövőben inkább még megzavartathatnak, ha az arany termelési viszonyait figyelembe vesszük. Ha tehát egy internationalis megegyezés nem jöhet létre az Egyesült-Államok által tett felhívás alapján, mi valószínű, különösen a miatt, hogy az arany és ezüst értékének megállapítása azok mostani árhullámzásai miatt, jelenleg kivihetetlennek tartatnék, akkor legczélszerűbbnek tartaná szerzőnk az ezüst-valutához való visszatérést, az aranypénzek egy bizonyos mennyiségének veretése mellett, melynek értéke az árfolyam által lenne szabályozva. Ennek hátránya csak az lenne, hogy azon államok, melyek nem lennének hajlandók az aranyvalutát elhagyni, megtartanak az árhullámzásnak azon jelenségét a nemes érczek között, melyét a törvényhozások eltávolítani ugy sem voltak képesek.

Az nem lehet czél, hogy az európai államok az aranyat magukhoz ragadják, az elértéktelenedett ezüstöt pedig a többi világrészekre reáerőszakolják; a czél a viszonyok állandósítása,

és ez csak akkor érhető el, ha nem egy ércz nem uralkodik kizárólag a forgalomban, mert hogy a phisikai törvények uralják a világon az érczek termelését, az tagadhatlan, és ezek — az igaz, a távoli jövőben csak — de az arany-termelésnek egykor mégis gátat fognak vetni s lesz idő, midőn az a gazdagok birtokában mint mükincs fog szerepelni, de nem lesz képes a világban mint csereeszköz, vagy mint az terveztetik, mint fő és egyedüli érczpenz, hivatását betölteni.

GRÖF DESSEWFFY AURÉL.

(Faint, mirrored bleed-through text from the reverse side of the page, including names like "Gróf Dessewffy Aurél" and various dates and titles.)